

Sikos László:

PC hardver kézikönyv

Sikos László:

PC hardver kézikönyv

BBS-INFO Kiadó – 2007.

Minden jog fenntartva! A könyv egészének vagy oldalainak másolása, sokszorosítása csak a kiadó írásbeli hozzájárulásával történhet.

A könyv nagyobb mennyiségben megrendelhető a kiadónál:
BBS-INFO Kft. 1630 Bp. Pf. 21. Tel.: 407-17-07

A könyv megírásakor a szerző és a kiadó a lehető legnagyobb gondossággal járt el. Ennek ellenére a könyvben előfordulhatnak hibák. Az ezen hibákból eredő esetleges károkért sem a szerző, sem a kiadó semmiféle felelősséggel nem tartozik, de a kiadó szívesen fogadja, ha e hibákra felhívják figyelmét.

Lektorálta: Mechler Zoltán és Pál Gergely

A könyv egyes fejezeteit kiegészítette: Bártfai Barnabás

A könyvben szereplő márkák, logók és védjegyek kizárólag azonosítási célokat szolgálnak. Ezek a nevek és grafikák az illető vállalatok bejegyzett vagy nem bejegyzett védjegyeit, illetve szerzői jogvédelmét takarják.

A szerző honlapján (www.leslie-sikos.net) további anyagok, hivatkozások találhatók a könyv témájáról.

ISBN 978-963-9425-15-6

Kiadja a BBS-INFO Kft.
1630 Budapest, Pf. 21.
Felelős kiadó: a BBS-INFO Kft. ügyvezetője
Nyomdai munkák: Biró Family nyomda
Felelős vezető: Biró Krisztián

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	17
1. BEVEZETÉS	19
1.1. Elvi működés	19
1.2. Általános felépítés	20
1.3. Az „otthoni” számítógépek (hobbigépek)	21
1.3.1. Néhány örök név.....	22
1.3.1.1. A Commodore-világ	22
1.3.1.2. Enterprise 64 és 128	24
1.3.1.3. A Sinclair ZX 80-tól a ZX Spectrumig	24
1.3.1.4. Hazai remek: Videoton TV Computer, Primo és társaik..	25
1.4. Asztali személyi számítógépek	26
1.4.1. (IBM) PC	27
1.4.2. „Másképpen gondolkodva”: Apple.....	27
1.5. Hordozható számítógépek	28
1.6. Tablet PC.....	29
1.7. UMPC.....	29
1.8. Tenyérszámítógép (PDA).....	29
2. SZÁMÍTÓGÉPHÁZ	31
2.1. Elterjedt számítógépházak.....	31
2.2. Speciális házak.....	32
2.3. Tápegység	33
2.4. Szünetmentes tápegység (UPS)	35
3. ELEKTRONIKUS ALKATRÉSZEK.....	36
3.1. Dióda	36
3.2. Ellenállás	37
3.3. Kondenzátor (kapacitás)	38
3.4. Tranzisztor.....	39
3.5. Integrált áramkör	40
3.6. Kapcsoló.....	40
4. ALAPLAP.....	41
4.1. Alaplap-típusok	42
4.2. Az alaplap csatlakozói	43
4.2.1. Az alaplap tápcsatlakozói	44
4.2.1.1. Az eredeti IBM PC tápcsatlakozója.....	44

4.2.1.2. A 20 érintkezős ATX tápcsatlakozó	45
4.2.1.3. A 24 érintkezős ATX tápcsatlakozó	46
4.2.1.4. A 4 érintkezős, +12V-os tápcsatlakozó	46
4.2.1.5. A 8 érintkezős, +12V-os EPS tápcsatlakozó	47
4.2.1.6. A 6 érintkezős PCI Express tápcsatlakozó.....	47
4.2.1.7. A 8 érintkezős PCI Express tápcsatlakozó.....	47
4.2.2. Reset.....	48
4.2.3. Turbo	48
4.2.4. Modern megoldások	48
4.3. Az alaplap legfontosabb részei.....	48
4.3.1. Chipkészlet.....	48
4.3.2. BIOS.....	49
4.3.2.1. A BIOS hangjelzései.....	50
4.3.3. Buszrendszerek.....	51
4.3.3.1. ISA.....	51
4.3.3.2. EISA.....	51
4.3.3.3. LPC	52
4.3.3.4. MCA	52
4.3.3.5. NuBus	52
4.3.3.6. PC/104	53
4.3.3.7. VESA Local Bus	53
4.3.3.8. AGP.....	54
4.3.3.9. A PCI-től a PCI Express-ig	56
5. PROCESSZOR	58
5.1. Általános tudnivalók	58
5.1.1. Történeti áttekintés.....	58
5.1.2. A CPU működése	59
5.1.3. Tervezési és implementációs alapfogalmak.....	60
5.1.3.1. Számábrázolási tartomány.....	60
5.1.3.2. Órajel.....	60
5.1.3.3. Utasítás-ciklus	61
5.1.3.4. Párhuzamos feldolgozás	61
5.1.4. (Mikro)architektúra, utasításkészlet, CPU-technológiák	61
5.1.4.1. Fix programú gép	62
5.1.4.2. A Turing gép.....	63
5.1.4.3. Neumann architektúra.....	63
5.1.4.4. Harvard architektúra	64
5.1.4.5. CISC és RISC	64
5.1.4.6. ARM architektúra.....	65
5.1.4.7. Az x86 architektúra.....	65
5.1.4.8. x86-32 (IA-32)	66
5.1.4.9. x86-64 (IA-32e, Intel 64) és AMD64.....	67
5.1.4.10. Az Intel Core mikroarchitektúra.....	67
5.1.4.11. MMX.....	68
5.1.4.12. SSE	68
5.1.4.13. SSE2.....	68

5.1.4.14. SSE3.....	68
5.1.4.15. SSE4.....	68
5.1.4.16. Hiperszállás	68
5.1.4.17. x86 virtualizáció.....	69
5.1.4.18. Cool'n'Quiet és OPM.....	70
5.1.4.19. 3DNow!	70
5.1.4.20. LaGrande (Trusted Execution).....	70
5.1.4.21. PowerNow!	70
5.1.4.22. SpeedStep technológiák	71
5.1.4.23. System-on-a-chip (SOC).....	71
5.1.4.24. Flynn-taxonómia	71
5.1.5. Rendszerbusz (FSB)	72
5.1.6. Gyorsítótár (cache)	72
5.2. Intel processzorok.....	73
5.2.1. Régebbi Intel processzorok.....	73
5.2.1.1. Intel 4004.....	73
5.2.1.2. Intel 4040.....	74
5.2.1.3. Intel 8008.....	74
5.2.1.4. Intel 8080.....	75
5.2.1.5. Intel 8085.....	75
5.2.1.6. Intel 8086.....	75
5.2.1.7. 8088	76
5.2.1.8. Intel iAPX 432	76
5.2.1.9. Intel 80186, 80188	76
5.2.1.10. Intel 80286	77
5.2.1.11. Intel 80386 (386SX, 386DX).....	77
5.2.1.12. Intel 80486 (486SX, 486DX, 486DX2, 486DX4).....	78
5.2.1.13. Egy másik ág: Intel i860, i960.....	80
5.2.1.14. Intel Pentium	80
5.2.1.15. Intel Pentium Pro.....	81
5.2.1.16. Intel Pentium MMX	81
5.2.1.17. Intel Pentium II.....	82
5.2.1.18. Intel Pentium III.....	83
5.2.1.19. Intel XScale.....	85
5.2.1.20. Intel Itanium, Itanium 2	85
5.2.2. Az utóbbi évek Intel processzorai	85
5.2.2.1. Intel Pentium 4	85
5.2.2.2. Intel Celeron	90
5.2.2.3. Intel Pentium M.....	92
5.2.2.4. Intel Pentium D.....	93
5.2.2.5. Intel Pentium Extreme Edition (EE)	94
5.2.2.6. Intel Core, Core 2.....	95
5.2.2.7. Intel Xeon.....	96
5.3. AMD processzorok.....	98
5.3.1. Régebbi AMD processzorok.....	98
5.3.1.1. AMD Am2900	98

5.3.1.2. AMD 29000	98
5.3.1.3. AMD Am286.....	98
5.3.1.4. AMD Am386.....	99
5.3.1.5. AMD Am486.....	99
5.3.1.6. AMD Am5x86	99
5.3.1.7. AMD K5	100
5.3.1.8. AMD K6	100
5.3.1.9. AMD K6-2	101
5.3.1.10. AMD K6-III.....	101
5.3.1.11. AMD Duron	101
5.3.1.12. AMD Sempron	102
5.3.2. Az utóbbi évek AMD processzorai	103
5.3.2.1. AMD Athlon „klasszikusok”.....	103
5.3.2.2. AMD Athlon XP, Palomino, T-Bred, Barton és Thorton	104
5.3.2.3. AMD Athlon 64, Athlon 64 FX, Athlon 64 X2	105
5.3.2.4. AMD Turion 64, Turion 64 X2	105
5.3.2.5. AMD Opteron	105
5.4. Motorola/Freescale processzorok	106
5.4.1. A 6800 processzorcsalád.....	106
5.4.2. A 68000 processzorcsalád.....	107
5.4.3. Alacsony költségű processzorok.....	108
5.4.4. 88000	109
5.4.5. Lebegőpontos társprocesszorok: 68881, 68882.....	109
5.4.6. A PowerPC processzorcsalád	109
5.5. CPU-foglalatok	110
5.5.1. Socket 370	110
5.5.2. Socket 478	110
5.5.3. Socket 754	110
5.5.4. Socket 940	111
5.5.5. Socket AM2	111
5.5.6. Socket T (LGA775).....	111
6. MEMÓRIA.....	112
6.1. Fizikai memóriefajták.....	113
6.1.1. ROM, PROM, EPROM, EEPROM.....	113
6.1.2. RAM	113
6.1.3. Statikus memóriák (SRAM)	114
6.1.4. Dinamikus memóriák (DRAM).....	115
6.1.5. Árnyékmemória (Shadow RAM)	117
6.1.6. NVRAM, NAND/flash memória, szilárdtest memória	117
6.2. Memóriefoglalatok: SIMM, DIMM	118
6.3. Virtuális memória	119
7. ILLESZTŐKÁRTYÁK.....	120
7.1. Videokártya	120
7.1.1. GPU, VPU.....	121
7.1.2. Szabvány-felbontások.....	121
7.1.3. A videomemória mérete.....	121

7.1.4. Történeti áttekintés.....	123
7.1.4.1. MDA.....	123
7.1.4.2. CGA.....	123
7.1.4.3. Hercules.....	124
7.1.4.4. EGA.....	124
7.1.4.5. VGA.....	124
7.1.4.6. AGA.....	125
7.1.4.7. PGA.....	125
7.1.4.8. MCGA.....	125
7.1.4.9. 8514/A.....	125
7.1.4.10. XGA.....	126
7.1.4.11. TIGA.....	126
7.1.5. A legnagyobb gyártók.....	126
7.1.5.1. ATI CrossFire.....	131
7.1.5.2. NVIDIA SLI.....	132
7.1.5.3. CrossFire vs. SLI.....	133
7.2. Hangkártya.....	133
7.2.1. MIDI-szintetizátor.....	134
7.2.2. A legnagyobb gyártók.....	135
7.2.3. Szabványos színekódok.....	136
7.3. Modem.....	136
7.4. Hálózati kártya.....	137
7.4.1. A legnagyobb gyártók.....	138
7.5. TV/rádió-tuner.....	139
7.6. Videodigitalizáló kártya.....	139
7.7. Soros, párhuzamos, I/O kártyák.....	140
7.8. Firewire kártya.....	140
7.9. USB kártya.....	140
7.10. Merevlemez-vezérlő kártyák.....	141
8. BEVITELI ESZKÖZÖK.....	142
8.1. Billentyűzet.....	142
8.1.1. A billentyűk száma és más apróságok.....	143
8.1.2. Kiosztás.....	144
8.2. Pozicionálók, mutató eszközök.....	145
8.2.1. Egér.....	146
8.2.1.1. A különféle egérfajták kialakulása.....	146
8.2.1.2. Egérgombok.....	147
8.2.1.3. Gördítőtárcsák.....	147
8.2.1.4. Speciális funkciók, 3D-s, webes egerek.....	148
8.2.2. Touchpad.....	148
8.2.3. Pointing stick.....	149
8.2.4. Fényceruza (light pen).....	149
8.2.5. Botkormány (joystick).....	149
8.2.6. Gamepad.....	150
8.2.7. Digitalizáló (grafikus) tábla.....	151
8.2.8. Spaceball.....	151

8.2.9. Érintőképernyő (touchscreen)	151
8.2.10. Trackball	152
8.2.11. VR-kesztyű	152
8.3. Lapolvasó (szkenner).....	153
8.4. Webkamera	154
8.5. Mikrofon.....	155
8.6. Vonalkódolvasó, OCR, OMR.....	156
8.7. Biometrikus azonosítók, ujjlenyomat-olvasó	156
9. KIMENETI ESZKÖZÖK	158
9.1. Megjelenítők	158
9.1.1. Monitor	158
9.1.1.1. CRT monitor.....	159
9.1.1.2. TFT monitor.....	161
9.1.1.3. CRT vagy TFT monitort?.....	163
9.1.1.4. Új technológiák: OLED, SED	165
9.1.2. Kivetítő (projektor).....	166
9.1.3. VR sisak	167
9.2. Nyomtató	167
9.2.1. Nyomtatási technológiák.....	168
9.2.1.1. Impact (ütős) nyomtatás.....	169
9.2.1.2. Nem ütős nyomtatás.....	170
9.2.2. Nyomtatótípusok.....	170
9.2.2.1. Karakternyomtató	170
9.2.2.2. Mátrixnyomtató (tűnyomtató)	170
9.2.2.3. Tintasugaras nyomtató.....	170
9.2.2.4. Hőnyomtató	171
9.2.2.5. Lézernyomtató	171
9.2.2.6. LED-nyomtató	172
9.2.2.7. Rajzgép (plotter)	172
9.2.3. Nyomtatótípusok összehasonlítása.....	173
9.3. Audio kimeneti eszközök (hangszóró, hangfalak, fejhallgató).....	174
10. EGYÉB PERIFÉRIÁK, ESZKÖZÖK	175
10.1. Multifunkcionális készülékek	175
10.2. Népszerű informatikai eszközök	176
10.2.1. Digitális fényképezőgép	176
10.2.2. Digitális videokamera.....	176
10.2.3. Mobiltelefon.....	177
10.2.4. Asztali DVD-lejátszó, DVD-író	178
10.2.5. Pendrive, MP3-lejátszó.....	178
10.3. Hálózati eszközök	179
10.3.1. Modem.....	179
10.3.2. Hub	179
10.3.3. Switch.....	180
10.3.4. Repeater	180
10.3.5. Bridge	180
10.3.6. Router.....	180

10.3.7. Egyéb eszközök	180
10.3.8. VoIP adapterek, IP telefonok.....	180
10.3.9. Fájlszerverek, integrált szerverek.....	181
10.3.10. Biztonságtechnikai eszközök, IP kamerák, DVR-ek.....	181
11. HŰTÉS	183
11.1. Processzorhűtés	183
11.2. VGA-cooler, merevlemez-hűtő.....	184
11.3. Chipkészlet-cooler, RAM freezer	186
11.4. Folyadékűtés.....	186
11.5. Rendszerűtés	187
11.5.1. Ventilátorok	188
11.5.2. Rendszerűtő kártyák.....	188
12. INTERFÉSZEK, KÁBELEK	189
12.1. Soros portok	189
12.1.1. RS-232.....	190
12.1.2. RS-422.....	191
12.1.3. RS-485.....	191
12.1.4. USB	191
12.1.5. FireWire (IEEE 1394, I-link).....	193
12.2. Párhuzamos port	193
12.3. Billentyűzet-csatlakozók	194
12.4. Egércsatlakozók.....	194
12.5. Meghajtóinterfészek.....	195
12.5.1. ESDI	195
12.5.2. SCSI	195
12.5.3. ATA, IDE/EIDE.....	196
12.5.4. SATA.....	199
12.6. PCMCIA, CardBus, ExpressCard.....	199
12.7. Wiegand	200
12.8. Audio- és videoátviteli interfészek, átjátszókábelek	201
12.8.1. VGA	202
12.8.2. DVI, HDMI.....	203
12.8.3. Jack.....	205
12.8.4. S-video (Y/C).....	205
12.8.5. RCA	206
12.8.6. Átalakítók	206
12.9. Hálózati kábelek	207
12.9.1. Koaxiális kábel	207
12.9.2. UTP kábel.....	207
12.9.2.1. Egyenes kötésű kábel.....	208
12.9.2.2. Keresztkötésű (cross) kábel	208
12.9.2.3. Konzolkábel (rollover)	209
12.9.3. Optikai kábel.....	209
12.10. A vezeték nélküli hálózatok fontosabb szabványai.....	209
12.10.1. Wireless vagy WiFi (802.11), WLAN	209
12.10.2. Bluetooth.....	210

12.10.3. IRDA.....	210
12.10.4. Zigbee (802.15.4).....	210
13. ADATTÁROLÓ MÉDIÁK.....	211
13.1. Hajlékonylemezek (floppy)	211
13.2. Optikai lemezek.....	214
13.2.1. CD	215
13.2.1.1. Audio CD (CD-A, CD-DA)	215
13.2.1.2. CD-ROM és CD-ROM XA	215
13.2.1.3. CD-I	215
13.2.1.4. CD-R	215
13.2.1.5. CD-RW	216
13.2.2. DVD.....	216
13.2.2.1. A DVD-k kapacitásjelzései.....	217
13.2.2.2. Gyári DVD lemezek	219
13.2.2.3. DVD-ROM	220
13.2.2.4. DVD-R	220
13.2.2.5. DVD-R DL	220
13.2.2.6. DVD-RW	220
13.2.2.7. DVD-RW DL	221
13.2.2.8. DVD+R	221
13.2.2.9. DVD+R DL	221
13.2.2.10. DVD+RW	221
13.2.2.11. DVD+RW DL	221
13.2.2.12. DVD-RAM.....	222
13.2.3. A CD és DVD alapvető különbsége.....	224
13.2.4. NG DVD-k.....	225
13.2.4.1. Blu-ray Disc (BD).....	226
13.2.4.2. EVD.....	226
13.2.4.3. FVD.....	227
13.2.4.4. HD-DVD (AOD).....	227
13.2.4.5. Holographic Versatile Disc (HVD).....	227
13.3. Cartridge	228
13.4. Memóriakártyák.....	229
13.4.1. SmartMedia	229
13.4.2. MultiMedia Card (MMC) és Secure Digital (SD).....	230
13.4.3. CompactFlash (CF) és Microdrive.....	230
13.4.4. XD Picture Card.....	232
13.4.5. Memory Stick.....	232
13.4.6. Mobil háttértár	233
14. MEGHAJTÓK.....	234
14.1. Driver-kódolások és adattárolási elvek.....	234
14.1.1. MFM	234
14.1.2. RLL.....	234
14.1.3. RAID.....	235
14.2. Lemezes meghajtók.....	236
14.2.1. Hajlékonylemezek meghajtó (FDD).....	236

14.2.2. Bernoulli meghajtó	236
14.2.3. LS-120 és LS-240 (SuperDisk, A-drive).....	237
14.2.4. Zip drive.....	237
14.3. Merevlemez (HDD)	237
14.3.1. „Hordozható” merevlemez, mobile rack	238
14.3.2. Solid state disk (SSD)	239
14.3.3. EZ 135 Drive.....	240
14.3.4. Jaz drive.....	240
14.3.5. Iomega REV	240
14.3.6. Orb meghajtó	240
14.4. Optikai meghajtók	241
14.4.1. CD-ROM.....	241
14.4.2. CD-író, -újraíró.....	241
14.4.3. DVD-ROM.....	242
14.4.4. DVD-írók	242
14.4.4.1. + vagy - ?.....	242
14.4.4.2. Egyrétegű/kétrétegű írók.....	242
14.4.4.3. DVD-RAM.....	242
14.4.4.4. MultiBurner, SuperDrive, Super Multi meghajtók.....	242
14.4.4.5. LightScribe DVD+/- RW.....	243
14.4.4.6. Labelflash	243
14.4.5. Combo meghajtók.....	243
14.4.6. Multibay meghajtók.....	243
14.5. Szalagos meghajtó (streamer)	243
14.5.1. Ditto meghajtó.....	244
14.6. Kártyaolvasók, front panelek	245
15. ÖSSZESZERELÉS	247
15.1. Az alkatrészek kiválasztásának szempontjai.....	247
15.1.1. Mire szeretnénk a számítógépet használni?.....	247
15.1.2. Van-e régebbi, bővíthető gépünk?	249
15.1.3. Milyen operációs rendszert fogunk használni?	249
15.1.4. Igény speciális hardvereszközökre	250
15.2. Kiválasztandó alkatrészek, eszközök	250
15.2.1. Alapvető alkatrészek.....	250
15.2.1.1. Ház és tápegység + hűtés	250
15.2.1.2. CPU és hűtése	251
15.2.1.3. Alaplap	252
15.2.1.4. Memória	252
15.2.1.5. Merevlemez.....	253
15.2.1.6. Videokártya.....	254
15.2.1.7. Monitor	254
15.2.2. Másodlagos alkatrészek	255
15.2.2.1. Hangkártya	255
15.2.2.2. Optikai meghajtó(k).....	256
15.2.2.3. Hajlékonylemez meghajtó	256
15.2.2.4. Modem/hálózati kártya	256

15.2.3. Perifériák.....	256
15.2.3.1. Billentyűzet/egér.....	256
15.2.3.2. Nyomtató, lapolvasó	257
15.2.3.3. Audioberendezés	257
15.3. Az alkatrészek beszerzése, vásárlása	258
15.4. A számítógép összeszerelése	259
15.4.1. A szükséges eszközök, felszerelés.....	259
15.4.1.1. Alapvető eszközök	259
15.4.1.2. Nélkülözhető, de hasznos eszközök	259
15.4.2. Előkészületek.....	260
15.4.3. Biztonsági rendszabályok	260
15.4.4. Összeállítás az alkatrészekből	260
15.4.4.1. Házkinyitás, tápegység szerelése.....	261
15.4.4.2. Az alaplap szerelése, rögzítése	261
15.4.4.3. A processzor beépítése.....	262
15.4.4.4. A memória beillesztése.....	263
15.4.4.5. Meghajtók beépítése	264
15.4.4.6. Videokártya és illesztőkártyák behelyezése	266
15.4.4.7. A kábelezés logikája.....	267
15.4.4.8. Befejező lépések és az első indítás	269
15.5. A hardvert kezelő szoftverek konfigurálása, telepítése.....	271
15.5.1. A BIOS programja	271
15.5.2. Operációs rendszer.....	272
15.5.3. Meghajtóprogramok (driver)	273
16. OPTIMATIZÁLÁS, CSÚCSRAJÁRATÁS, MODDING.....	274
16.1. Általános sebességnövelés	275
16.2. A processzor „huzatása”.....	276
16.3. A rendszer csendesebbé tétele.....	276
16.4. Optikai tuning (modding)	277
17. SZERELÉS, HIBAEHÁRÍTÁS.....	279
17.1. Hogyan van értelme nekiállni a szerelésnek?	279
17.2. A hiba elhárítása.....	280
17.3. A leggyakoribb hibák	282
17.4. Ha szervizhez kell fordulni	284
18. JÖVŐKÉP	285
FÜGGELÉK.....	289
F-1. ARCKÉPCSARNOK.....	289
Portré: Neumann János Lajos (John von Neumann).....	289
Portré: Gróf András (Andrew Steven Grove / Andy Grove)	290
Portré: Vadász László (Leslie Vadasz)	290
F-2. A 8086, 80286, 80386 és 80486 utasításkészlete	291
F-2.1. Utasításlista.....	291
F-2.2. 8086 regiszterek	293
F-2.2.1. Általános célú regiszterek	293
F-2.2.2. Szegmensregiszterek	293
F-2.2.3. Mutatóregiszterek.....	294

F-2.2.4. Veremregiszterek	294
F-2.2.5. Speciális regiszterek (386+)	294
F-2.2.6. Flag regiszterek.....	294
F-2.2.7. Machine Status Word (MSW)	295
F-3. Az Intel 4004 áramköre	295
F-4. Intel processzor-architektúrák	296
F-4.1. Az Intel 4004 architektúrája.....	296
F-4.2. Az Intel 80186 architektúrája	297
F-4.3. Az Intel 80386DX architektúrája	298
F-4.4. Az Intel 80486DX2 architektúrája	299
F-4.5. Az Intel Itanium architektúrája.....	300
F-5. AMD processzor-architektúrák	301
F-5.1. Az AMD K6 architektúrája	301
F-5.2. Az AMD K6-2 architektúrája	302
F-5.3. Az AMD K6-III architektúrája	303
F-5.4. Az AMD Athlon architektúrája.....	304
F-6. Intel processzorok specifikációja	305
F-6.1. Pentium II modellek.....	305
F-6.1.1. Pentium II Klamath	305
F-6.1.2. Pentium II Tonga, Pentium II Mobile.....	305
F-6.1.3. Pentium II Deschutes	305
F-6.1.4. Pentium II Dixon, Pentium II PE	305
F-6.2. Pentium III modellek.....	306
F-6.2.1. Pentium III Katmai	306
F-6.2.2. Pentium III Coppermine.....	306
F-6.2.3. Pentium III Coppermine-T (Coppermine cD0-stepping)...	306
F-6.2.4. Pentium III Tualatin	307
F-6.3. Intel Pentium 4 modellek áttekintése.....	307
F-6.4. Intel Xeon modellek áttekintése	308
F-7. AMD processzorok specifikációja.....	310
F-7.1. AMD K5	310
F-7.1.1. SSA/5 modellek: 5K86 P75 – K5 PR100	310
F-7.1.2. 5k86 modellek: K5 PR120 – PR200	310
F-7.2. AMD K6	311
F-7.2.1. K6 (Model 6).....	311
F-7.2.2. K6 "Little Foot" (Model 7) – CPUID: F5, M7, S0	311
F-7.3. AMD K6-2	311
F-7.3.1. K6-3D (Chomper) – CPUID: F5, M8, S0	311
F-7.3.2. K6-3D (Chomper Extended / CTX) – F5, M8, S12.....	311
F-7.3.3. K6-2+	312
F-7.4. AMD K6-III.....	312
F-7.4.1. K6-III (Sharptooth), K6-3D+	312
F-7.4.2. K6-III+.....	312
F-7.5. AMD Duron	312
F-7.5.1. Duron Spitfire (Model 3).....	312
F-7.5.2. Duron Morgan (Model 7).....	313

F-7.5.3. Duron Applebred (Model 8)	313
F-7.6. AMD Sempron	313
F-7.6.1. Sempron Thoroughbred B/Thorton.....	313
F-7.6.2. Sempron Barton	313
F-7.6.3. Sempron Paris (Stepping CG, Part No.: *AX).....	314
F-7.6.4. Sempron Palermo (Stepping D0/E3/E6...)	314
F-7.6.5. Sempron Manila (Stepping F)	314
F-7.7. AMD Athlon.....	315
F-7.7.1. Athlon Classic.....	315
F-7.7.2. Thunderbird	315
F-7.7.3. Palomino	315
F-7.7.4. Thoroughbred A, B	316
F-7.7.5. Thorton	316
F-7.7.6. Barton	316
F-7.8. AMD Athlon 64	316
F-7.8.1. Athlon 64 ClawHammer (Stepping C0, CG)	316
F-7.8.2. Athlon 64 Newcastle (Stepping CG).....	317
F-7.8.3. Athlon 64 Winchester (Stepping D0)	317
F-7.8.4. Athlon 64 Venice (Stepping E3, E6).....	317
F-7.8.5. Athlon 64 San Diego (Stepping E4, E6).....	318
F-7.8.6. Athlon 64 FX Sledgehammer (Stepping C0, CG)	318
F-7.8.7. Athlon 64 FX Clawhammer (Stepping CG)	318
F-7.8.8. Athlon 64 FX San Diego (Stepping E4, E6)	319
F-7.8.9. Athlon 64 FX Toledo (Stepping E6)	319
F-7.9. AMD Turion 64, Turion 64 X2.....	319
F-7.9.1. Turion 64 Lancaster.....	319
F-7.9.2. Turion 64 X2 Taylor	320
F-7.10. AMD Opteron.....	320
F-7.10.1. Opteron Sledgehammer (S B3/C0/CG, 1yy/2yy/8yy)	320
F-7.10.2. Opteron Venus, Troy, Athens, Denmark, Italy, Egypt	320
F-8. Processzor-családok összehasonlítása	321
F-9. 512 MB-os SDRAM blokkdiagramja	322
F-10. A számítógépes adattárolás hierarchiája	323
F-11. Azonos szintű kommunikáció az ISO/OSI hálózati modellben	324
F-12. Hálózati topológiák	324
KISSZÓTÁR	325
TÁRGYMUTATÓ	353

ELŐSZÓ

A számítógépek széleskörű elterjedése jól megfigyelhető az élet szinte valamennyi területén, a kutatástól kezdve az oktatáson át az egészségügyig. Felsorolni is lehetetlen, mi mindenre lehet alkalmas egy személyi számítógép. Ez azonban nem mindig volt így. Csak hosszú évek alatt ismerték fel a fejlesztők, hogy a nyílt architektúrájú, szinte korlátlanul fejleszthető-bővíthető számítógépek jelentik az irodai, sőt az otthoni és más felhasználás igazi alternatíváját.

A számítógép önmagában egy „buta gép”, ami csak az áram fogyasztására képes. Ezen alkatrészek összessége nélkül azonban nem lehetne tetszőleges szoftvereket futtatni, így a gyakorlatban a számítógép használhatatlan lenne. Az igényeinknek megfelelően összeállított számítógép „vasa”, a kézzel fogható részek, hardvereszközök történeti áttekintése nemcsak a modern alkatrészek képességeinek átláthatóvá tételéhez, hanem a céljainknak megfelelő eszközök kiválasztásához is elengedhetetlen. Aki szerelésre adja a fejét, annak még ennél is jobban kell ismernie a hardvert. Az alapgép (alaplap, processzor, memória) alapjaiban meghatározza egy összeállítandó gép teljesítményét, de a megfelelő videokártya nélkül nem várható kiváló képminőség a legjobb monitoroktól sem, a hangrendszer hiányában pedig hangkártyánk minősége sem garancia a kiváló hangzásra. A nagyteljesítményű rendszerek megfelelő hűtéséről is gondoskodni kell. A ház sem csupán esztétikai szerepet tölt be, mert vásárlásakor eldől, hány meghajtót tudunk beépíteni. A modern perifériák az átlagos céloknak tökéletesen megfelelnek, de ezek szakszerű kiválasztása is sok bosszúságot előzhet meg.

Más konfigurációra van szüksége egy számítógéppel (is) dolgozó grafikusnak, zenésznek, titkárnőnek, tanárnak, egyetemistának, mint egy játékokat futtató gyermeknek vagy egy számítógépes házimozi-rendszert használó egyszerű felhasználónak. A megfelelő összeállítás nemcsak a pénztárcánkat kíméli, de biztosítja azt is, hogy hónapok, sőt évek múlva is elégedettek lehessünk számítógépünkkel, munkánkat, szórakozásunkat pedig ne korlátozza a gép kiépítettsége.

A legtöbb esetben választási lehetőségek hosszú sora előtt állunk, bármely hardvereszköz kiválasztásáról is legyen szó. Sőt az egész számítógép-konfiguráció sem csupán egyféle típusú lehet, hiszen nemcsak Windows operációs rendszerrel telepített PC-nk lehet, hanem Mac OS X-et használó Apple-ünk. A szoftveres kérdésekkel részletesen nem foglalkozunk, de sohasem szabad elfelejteni, hogy ezek is jelentősen befolyásolják a számítógép teljesítményét. A gép ráadásul lehet asztali, hordozható, sőt tenyérméretű is. A mobil eszközök nemcsak hordozhatóságukkal hívják fel magukra a figyelmet, hanem nagy teljesítményükkel, egyszerű kezelhetőségükkel és alacsony fogyasztásukkal is.

Meg kell említeni továbbá azokat az eszközöket, melyek nem a számítógép házában, hanem annak közvetlen környezetében használatosak és alkalmazásukkal a lehetőségek körét jelentősen kibővíthetjük. Ilyen a számítógéphez csatlakoztatható vagy azzal vezeték nélkül kommunikáló mobiltelefon, PDA, digitális fényképezőgép vagy kamera. Bár fő témánk a számítógépet felépítő hardverelemek története, felépítése, működése, beszerelése, nem szabad megfeledkeznünk ezekről a népszerű és széles körben elterjedt informatikai eszközökről sem.

A szerző

1. BEVEZETÉS

A *hardver* (hardware) a számítógépet alkotó berendezések - a számítógépdoboz, billentyűzet, monitor és az ezeket összekötő kábelek - összessége (egy számítógép vagy számítógépes rendszer mechanikus és elektronikus alkatrészeinek együttese).

A *szoftver* (software) azon utasítások összessége, amelyek egy adott feladat vagy feladatsor elvégzésének módját közlik a számítógéppel. A hardver, a szoftver és a megfelelő képzettségű személy együttműködésének (*orgver*) köszönhetően végzi el feladatait jól a számítógép.

A számítógép hardvere önmagában csak az áram fogyasztására képes. Régebben az áram haladási irányával, az egyes elemek meghatározott sorrendű kapcsolásával határozták meg a feldolgozás menetét. Ezt nevezük *huzalozott logikájú programozásnak*. Ez a több célú készülékek használata esetén már járhatatlan út, hiszen a számítógép ilyen programozását csak a hozzáértő, felépítését és működését teljes mértékben ismerő ember lenne képes elvégezni; nem is beszélve az alkatrészek kicsiny mérete miatti hozzáférési problémákról.

A megoldás a *szabadon programozható számítógép*, a *tárolt program*, amely Neumann* egyik elve volt. A konkrét feladatok megoldására alkalmas programok csoportokba sorolhatók (BIOS, operációs rendszer, alkalmazói szoftver, fejlesztőkörnyezet).

1.1. Elvi működés

A számítógép valójában egy nagyon „buta” készülék. Csak annyit tud megkülönböztetni, hogy folyik-e az áram vagy sem. Ez azonban megfeleltethető egy logikai állapotnak, egy bitnek, azaz egy kettes számrendszerbeli számnak (folyik áram - 1, nem folyik - 0.) A kettes számrendszerben felírt számokkal (logikai adatokkal) természetesen végezhetők műveletek is. Mivel a kettes számrendszer egy jegye megfelel egy logikai kijelentésnek (0: hamis, 1: igaz), elsősorban logikai műveletek végzésére van szükség, hi-

* Rövid életrajzát lásd a Függelékben

szen a logikai műveleteket igen könnyen meg lehet valósítani elektromos kapcsolásokkal (digitális áramkörökkel).

A logikai műveletek közé tartozik a tagadás, azaz a NEM (NOT), amely egy változóval végezhető, illetve a több változóval végezhető logikai ÉS (AND), logikai VAGY (OR), illetve KIZÁRÓ VAGY (XOR) művelet.

A tagadás műveletet alkalmazva az eredmény a bemeneti adat ellentéte lesz, tehát hamis (0) esetén igaz (1), igaz (1) esetén (0). A logikai ÉS művelet eredménye csak akkor lesz igaz (1), ha minden bemeneti adata igaz (1), tehát az egyik és a másik bemenete is igaz, minden más esetben hamis (0) eredményt kapunk. A logikai műveletekből természetesen több is létezik, s gyakori az összevont alkalmazásuk is. A logikai műveletek megfelelő módszerekkel egymásba átkonvertálhatóak. Például a NEM(A) ÉS NEM(B) megfelel a NEM(A VAGY B)-nek.

A logikai műveletekből elő lehet állítani a matematikai alpműveleteket is. A kettes számrendszerbeli összeadás eredményét a KIZÁRÓ VAGY, átvitelét pedig az ÉS logikai műveletekkel kaphatjuk meg.

Több jegyből álló szám esetén értelemszerűen folyamatosan a következő helyiérték és az előző összeadáskor keletkező átvitel összegzése szükséges. A matematikai alpműveletek tehát itt logikai műveletekből is előállíthatók.

Bár a számítógépek fizikai kiépítése jelentősen eltérhet egymástól, de a felépítés elve ugyanaz. A központi egység (processzor) vezérli és működteti a számítógépet. A feldolgozás idején az adatokat a memória tárolja, a többi egység pedig a külvilággal való kommunikációt biztosítja (I/O egységek). Igen fontos elem a buszrendszer, hiszen az adatok a számítógépben az ún. adatbuszon áramlanak. Azt, hogy melyik memóriacímen lévő adat elérése szükséges, a címbuszon lévő cím határozza meg. Az egész rendszer működésének összhangját és ütemezését az órajel befolyásolja. Mindezt persze sok egyéb is kiegészíti, például a megszakítás-rendszer, amely segítségével a számítógépek maguk képesek lekezelné az előre ki nem számítható eseményeket.

1.2. Általános felépítés

A számítógép felépítése többnyire moduláris szerkezetű, ami annyit jelent, hogy a gépet alkotó elektronikus áramkörök nincsenek megbontatlanul egybeépítve. Mindegyik részmodul egy-egy külön feladatot lát el, s

ezek megfelelő egymáshoz csatlakoztatása alkotja a működőképes gépet. A moduláris felépítés nagy előnye, hogy meghibásodás esetén a számítógép könnyen javítható, ugyanis elegendő csupán a meghibásodott modul kicserélni, nem szükséges az egész gépet szervizbe vinni vagy a helyszínen hosszasan hibát keresni.

A moduláris felépítés további előnye a bővíthetőség, hiszen ezen felépítés segítségével számítógépünk újabb egységgel való kiegészítése gyorsan és egyszerűen megvalósítható az új modul behelyezésével vagy a régi nagyobb teljesítményűre cserélésével.

Ez a felépítés ad lehetőséget továbbá arra is, hogy lehetőségünk legyen egyedi konfigurációk összeállítására, így számítógépvásárlásnál a pénztárcánkhoz mérten bizonyos (nekünk fontos) jellemzőkben jobb, más (számkra kevésbé lényeges) paraméterekben gyengébb gépet szerezhessünk be.

A házba épített egységek között találjuk a számítógépet megfelelő feszültségű villamos energiával ellátó tápegységet, a háttértárolókat és a különböző elektronikus nyomtatott áramköröket. Közülük legfontosabb az alaplap, amelyre az összes modult csatlakoztatni tudjuk. Az alaplapon találjuk továbbá azokat az alkatrészeket is, amelyek a gép működéséhez kiemelten szükségesek (pl. processzor, memória).

Mivel az összes többi egységet az alaplaphoz illesztjük, ezért itt kell elhelyezni azokat a csatlakozókat is, amelyek a kapcsolatot biztosítják a többi részmodullal. E csatlakozóknak számos fajtája létezik (ISA, PCI, AGP stb.) és ezekhez illeszthetők azok a vezérlőkártyák, amelyek a különböző egyéb eszközök kezelését végzik. Ezen nyomtatott áramkörtől feladata a képernyő kezelése, a hang előállítása stb. Ma már azonban egyre több funkciót integrálnak az alaplapra, így e funkciók vezérléséhez nem mindig van szükség külön kártyára. Bár a számítógépet alkotó részegységek jellemzői jelentős eltéréseket mutathatnak, mégis célszerű összehangolni őket (ne vegyünk például Pentium 4-es számítógépet 128 Mbyte memóriával vagy 20 Gbyte-nál kisebb merevlemezzel).

1.3. Az „otthoni” számítógépek (hobbigépek)

Hozzávetőlegesen ezerféle számítógép volt eddig az emberiség történetében, a következőkben ezek legnépszerűbb típusaiból nézünk meg néhány jelentősebbet.

A számítógépek fejlődésének elengedhetetlen termékei voltak a nagy számítási teljesítményű, professzionális készülékek. Ezek azonban az átlag felhasználók számára nem voltak vonzóak, elsősorban igen magas áruk miatt (természetesen emellett egy tekintélyes részüket nem is lehetett volna otthon kihasználni). Az elektronika fejlődésével párhuzamosan számos

alkatrész ára néhány év alatt a töredékére zuhant, így az érdeklődés a számítógépek iránt olyannyira megnőtt, hogy idővel már nem csupán az egyetemeken és kutatólaboratóriumokban, hanem szélesebb körben is megjelenhettek. A számítógépek ezen csoportjai az otthoni (Home Computer, HC), illetve a személyi számítógépek (Personal Computer, PC). Míg kezdetben ésszerűtlennek, sőt lehetetlennek tűnt, addig mára teljesen általánossá vált az otthoni számítógép-használat. A DEC alapítója, Ken Olson például így fogalmazott 1977-ben: „nincs ok, amiért valaki is számítógépet akarna otthonába”. Mások is hasonló véleményen voltak.

A széles körben elterjedt számítógépeknek alapvetően kétféle típusát különböztethetjük meg. A régebbi készülékek ún. zárt architektúrájúak voltak, nem vagy csak minimálisan lehetett őket bővíteni (pl. Commodore 16, Enterprise 64 stb.). A napjainkra általánossá vált típust (IBM PC kompatibilis) a nyílt architektúra jellemzi, ami azt jelenti, hogy igényeink szerint bővíthetjük (természetesen adott keretek között). Egy profi zenész például nagytudású hangkártyát, egy házakat tervező mérnök nagy memóriájú videokártyát és nagyfelbontású monitort, egy programozó „erős” processzort és nagy memóriát, egy videoszerkesztéssel foglalkozó vállalkozó nagy és gyors merevlemez, gyors processzort és nagy memóriát vásárolhat a gépéhez.

Ma már egy másik szempont alapján is megkülönböztethetünk számítógépeket. Alapesetben asztali gépekről beszélünk, de már egyre több helyen találkozhatunk hordozható készülékekkel is.

1.3.1. Néhány örök név

Aki nem az utóbbi néhány évben kezdett el foglalkozni a számítástechnikával, bizonyára hallott az olyan nagy nevekről, mint a Commodore, az Enterprise vagy a Sinclair, talán még használt is ilyen márkájú számítógépeket. Mai szemmel nézve paramétereik szinte nevetségesnek tűnhetnek, de megjelenésükkor bizony több ilyen gép is megelőzte az akkori PC-ket, melyek később a legelterjedtebbek lettek, teljesen kiszorítva a Home Computereket.

1.3.1.1. A Commodore-világ

Az amerikai Commodore cég számos gépet készített az idők során. Bár már korábban is számítógéppel foglalkoztak (pl. PET), de 1981-ben jelent meg az első „igazi otthoni számítógépünk”, a VIC-20. Neve a grafikus és hangvezérlőről kapta, a Video Interface Chipről (VIC). A 20 a memória méretére utalt: 15 KB ROM + 5 KB RAM. Maximális grafikus felbontása 184x176 pixel volt, de alapesetben képpontonként nem lehetett megcímezni, így a 23x22 karakteres megjelenítést kellett alapul venni. A gép 16

színt támogatott. Ára 300 dollár körül mozgott. Egymilliónál is többet értékesítettek belőle.

A Commodore cég legnagyobb sikere az 1982-ben kiadott C64 lett. Mintegy 20 millió darabot adtak el belőle. Tizenkét évig gyártották (1982-1993), ami abszolút rekord a számítógépek között. Grafikus vezérlője a VIC továbbfejlesztése (VIC II), 320x200 pixeles grafikus felbontással, 16 színnel (pixelenkénti címzési lehetőséggel, de nem minden pixel lehetett tetszőleges színű). A gép önálló hangvezérlővel (Sound Interface Device, SID) jobb hangminőséget produkált, mint elődje: 3 csatorna, 9 oktáv, 4 hullámforma, 4/8 biten. A gép elnevezését az akkoriban nagynak számító 64 KB RAM-ról kapta. A gép ára nem egészen 600 dollár volt.

Ehhez képest egy IBC PC alapki-szerelése 1500 dollár volt, 16 KB rendszermemóriával, hang nélkül, színes grafika mellőzésével (legfeljebb plusz pénzért CGA videokártyát vásárolva 320x200-on 4 színt használhatott, de még így is kevesebbet kapott a vásárló a pénzéért, mint C64 vásárlása esetén). A siker kulcsa az első három évben egyharmadára zuhanó ár (200 dollár alá!) és a hozzá készült hihetetlen mennyiségű játék és felhasználói program. A gép hazai népszerűségét mi sem jelzi jobban, mint az a tény, hogy az 1980-as évek elején nagyon sok magyar vásárló a C64 kedvéért utazott ki Bécsbe. Az egyáltalán nem elterjedt mobil változat (SX64) érdekessége, hogy ez volt az első színes kijelzős „hordozható” számítógép.

A Commodore cég 1984-ben megcélozta a legalacsonyabb árkategóriát is, de csúfos kudarcot vallott a Commodore Plus/4 termékével. A C64-gyel inkompatibilis volt, hanggenerátora gyatra minőségű hangokat adott ki. Nevét a ROM-ba integrált négy segédprogramról kapta (ezek tudása azonban erősen korlátozott volt). A beépített szoftverek nélküli, 16 KB RAM-mal felszerelt módosítás a C16. A későbbiekben a C64 némi frissítésen ment keresztül, így a duplájára emelt memóriájú változata már a C128 nevet kapta.

Idővel azonban a C64/C128 is elavult géppé vált és a Commodore-nak is váltani kellett. Ilyen megfontolásból jelent meg a Commodore Amiga, ami 512 Kbyte memóriával rendelkezett és az akkori időkhöz képest fantasztikus hang- és grafikus képminőséget produkált, így ismét komoly konkurenciájává vált az irodai vonalon egyre inkább előretörő IBM PC-nek.

www.commodore.ca

1.3.1.2. Enterprise 64 és 128

Az Enterprise 64 egy igen hosszú ideje várt számítógép volt megjelenésekor. A gép két évvel a kihirdetése után jelent meg a kereskedelmi forgalomban. Több neve is volt, először Elan 64, aztán Flan, végül Enterprise. Az 1985-ös angol gép funkcióbillentyűket is tartalmazó teljes billentyűzettel, sőt beépített botkormánnyal is fel volt szerelve. 4 MHz-en működő Zilog Z80A típusú processzora volt, video-társprocesszorral (NICK), valamint hang-társprocesszorral (DAVE). Az Enterprise 64 nevének megfelelően 64 KB RAM-mal volt felszerelve, bár ebből csak 50 KB állt a felhasználó rendelkezésére. Az Enterprise 128 RAM-ja már 128 KB volt. Érdekessége volt a beépített nyelv, az IS-Basic (ROM cartridge). Operációs rendszere az IS-DOS, illetve EX-DOS volt. Többféle szöveges módot ismert (40x24, 80x32-28, 84x64). 8 grafikus üzemmódot támogatott, a maximális felbontása 672x512, a leggyakoribb a 256x160 pixel volt. A 180x80-as módban egyidejűleg 256 színt tudott kezelni. Hanggenerátora 3 csatornás volt (+1 zaj-csatorna), 8 oktávval. A 40 x 27 x 2,5 cm-es számítógép többféle I/O porttal is tudott kommunikálni: RGB audio/video kimenet, bővítő port, szalagos interfész, 2 botkormány, cartridge slot, RS-432 (soros/hálózat), TV-kimenet, nyomtató. Az Enterprise külső tápegységtől kapta a tápfeszültséget.

1.3.1.3. A Sinclair ZX 80-tól a ZX Spectrumig

Sir Clive Sinclair 1980 februárjában, Angliában megjelent ZX-80 nevű számítógépe olyan céllal készült, hogy a legalacsonyabb néprétegek számára is elérhető árú készülék legyen. Felépítése úttörő jellegű volt, hiszen a lehető legolcsóbb alkatrészekből készült, ugyanakkor használható számítógép lett. Ezért kapott hártýabillentyűzetet, 1 MHz-es Zilog Z80A processzort, 1 KB RAM-ot, 4 KB ROM-ot (utóbbi operációs rendszerrel, szerkesztővel, BASIC értelmezővel). Karakteres üzemmódja 32x22 sor, grafikus módja 64x44 pixeles volt, színek nélkül. Ez a készülék hanggenerátorral sem rendelkezett. A korlátozott képességek miatt azonban a gép ára igen barátságos lett (80-100 £ körül).

A gép utódja egy évvel később, 1981-ben jelent meg, ZX-81 néven. Mivel 21 helyett csak 4 chipet tartalmazott, előállítási költsége tovább csökkent. Processzora azonban már 3,25 MHz-es volt, ROM-ja 8 KB-ra nőtt. Új funkciókkal is bővítették az elődöt. Az év végére mintegy negyedmillió darabot adtak el belőle. Korábban egy álomgép volt. A korábbi kazetás egységek helyett ehhez a készülékhez már 3,5"-os floppy meghajtó is vásárolható volt.

A Sinclair leghíresebb gépe 1982-ben jelent meg: a Sinclair ZX Spectrum. Kétféle memóriával készült: 16 vagy 48 KB RAM-mal. Maximum 256x192 pixeles grafikus felbontása akkoriban óriási dolog volt, mindez 16 színnel (8 alapszín mindegyike egy világos és egy sötét változatban). Egycsatornás, 10 oktávós hanggenerátor is került bele. Egy alacsony árú közkedvelt játékgép lett. Másfél év alatt egymilliót értékesítettek belőle.

A cég későbbi gépei ugyan bővített képességekkel jelentek meg, de a konkurenciával nem tudták felvenni a versenyt. Ilyen a Spectrum + (csak megjelenése más), az 1985-ös Spectrum 128, az 1986-os Spectrum +2, valamint a termékcsalád utolsó tagja, az 1987-es Spectrum +3.

1.3.1.4. Hazai remek: Videoton TV Computer, Primo és társaik

A szórakoztatóelektronikában ismert Videoton számítógépe nem saját ötletek alapján készült. Ha megvizsgáljuk az Enterprise és a Videoton TV Computer külsőjét, már a jobb alsó sarokban beépített botkormány is sejteti, hogy utóbbi gép az Enterprise licenzének megvásárlásával, illetve annak hazai igényekre szabásával készült. A gép főbb paramétereit:

- Zilog Z80 processzor (158 utasítás), 3,125 MHz-es órajel-frekvencián
- 32 vagy 64 KB RAM, 20 KB ROM memória
- 3 grafikai mód: 128x240 (16 szín), 256x240 (4 szín), 512x240 (fekete-fehér)
- RF, RCA és RGB kimenet
- 4 bővítőfoglat (hajlékonylemez-meghajtó, memóriabővítő és játékmódulok kezeléséhez)

Egy másik hazai számítógép a Primo, ami 1984-ben jelent meg a piacon. Készítője az egy évvel korábban alakult Microkey Kftt. (Kutatási Fejlesztési Termelési Társulás). Általános jellemzői:

- Z80 processzor (U808)
- 16, 32 vagy 48 KB RAM és 16 KB ROM memória (saját fejlesztésű BASIC-kel)
- 192x256 pixeles fekete-fehér üzemmód (keveredhettek a karakterek és a grafikus elemek)

A különféle modellek elnevezése elsősorban a memória-kiépítésen alapult, pl. a Primo A-64 nevű gép 48 KB RAM-ot és 16 KB ROM-ot tartalmazott (48+16=64).

A Primo számítógépekből három sorozat készült, korlátozott példányszámban. Az „A” sorozatból kb. 6000, a „B”-ből 1000, a ritka „C” típusból pedig csupán 100 db készült. Az eredeti Primohoz képest a „B” jelzésű gépek nyomógombos billentyűzettel lettek felszerelve, valamint további két I/O porttal. A „C” változat érdekessége volt a Commodore 1541-es hajlékonylemezes meghajtó kezelésének képessége.

A Híradástechnikai Szövetkezet készítette el a HT1080Z nevű számítógépet, ami egy iskolaszámítógép-pályázat nyertese volt. Rengeteg középiskolát szereltek fel ezzel a készülékkel, állami támogatással. Alapja a Tandy TRS-80 Model I-et felhasználó Video Genie. Egyetlen kiegészítő chippel 8 I/O port kezelésére volt képes, továbbá lehetővé vált a hanggenerálás is. 16, 32 vagy 64 KB memóriával szerelték fel. Különlegessége volt a beépített adattároló (kazettás magnó). Az S-100 alapú interfész memóriabővítést, grafikus adaptert és hajlékonylemezes meghajtót is kezelt.

A HT1080Z-t Microsoft 12K Level II BASIC-kel használták. A fekete-fehér gép a grafikus megjelenítést a 2x3 részre osztott speciális karakterek segítségével oldotta meg.

A magyarországi számítógépek sorában igazi kuriózum az Aircomp 16, ami teljes egészében magyar fejlesztés (még a BASIC-je is!). Főbb paramétereit:

- 4 MHz-es Z80 processzor
- 16 KB RAM, 16 KB ROM memória
- 320x200-as fekete-fehér kijelzés

1.4. Asztali személyi számítógépek

A modern asztali személyi számítógépek több irányvonala is kialakult az évtizedek során, de hazánkban – és a világ számos más országában is – az egyik rendszer rendkívül népszerű és elterjedt, aminek óriási előnye, hogy ha valaki megtanulja használatát, szinte mindenhol boldogulhat vele. Ez a hagyományos értelemben vett „PC”. Nem szabad azonban szó nélkül elmennünk a kiváló teljesítményű Apple számítógépek mellett sem.

1.4.1. (IBM) PC

A hagyományos értelemben vett személyi számítógépek ún. asztali (desktop) kivitelben készülnek. Kényelmes beviteli eszközök, nagyméretű kijelző stb. jellemzi őket. Megtáplálásuk az elektromos hálózatról történik. Az azonos (vagy hasonló) teljesítményű, de hordozható kivitelű számítógépeket más névvel illetjük (laptop, notebook).

Személyi számítógépeket (Personal Computer, PC) rengeteg cég gyárt, de kiemelendő közülük az 1800-as évek végén (!) alapított, majd 1911-ben egyesített International Business Machines Corporation, rövidítve IBM (Big Blue-ként is emlegetik). A mintegy 330 ezer alkalmazottat foglalkoztató cégóriás jelentősége nem csupán az informatikai eszközök gyártása miatt fontos. Az általuk kiadott konfiguráció, az IBM PC örökre beírta magát a történelembe (igaz, megjelenése idején egyes Home Computerek, pl. a Commodore cég számos terméke grafikában, hanghatásokban jelentősen megelőzte a PC-ket).

A mai értelemben vett személyi számítógépek gyártását az IBM kezdte, néhány év után jelentek meg a hasonmás-készítők. Az utóbbiak által gyártott „klónok” kedvező árukkal próbáltak a piacra betörni, de az IBM a mai napig a minőséget fémjelzi (sokan ezt meg is fizetik). Innen ered, hogy a mai számítógépeket sokszor annak ellenére nevezik IBM-nek, hogy valójában semmi közük sincs a céghez, csak a név vált hallgatólagosan a típus azonosítójává. Az IBM ma is jelen van a PC-k piacán és hordozható gépek is kiválóak. Más informatikai területeken is megjelentek, pl. szoftvereket is fejlesztenek.

1.4.2. „Másképpen gondolkodva”: Apple

A személyi számítógépek alternatíváját kínálja az Apple. „Think different” – ahogy a szlogenjük mondja. Ez jelenti az innovációt, a magas mögöttes tartalmat, de sajnos a népszerű, rendkívül elterjedt PC-vel való inkompatibilitást is. Az Apple számítógépekhez saját operációs rendszer dukál. A rendszereszközök is eltérnek valamelyest a PC-k irányvonalától (bár lehet, hogy némi közeledés várható – pl. az általuk korábban használatos Motorola/Freescale CPU-k helyett ma már Intel processzorokat építenek gépeikbe). Asztali és hordozható gépeket is gyártanak, sőt más termékekkel (pl. hordozható zenegép) is előrukkoltak.

1.5. Hordozható számítógépek

A hordozható személyi számítógépek általános neve laptop, de a notebook elnevezés is gyakori. Korábban a két elnevezés nem volt szinonima, a laptop gépek táska méretűek és formájúak voltak, míg notebook gépek kisebb kivitelben készültek. Vannak, melyek súlya 2 kg alatti, de egy átlagos készülék 3 kg körüli. TFT kijelzőjük a billentyűzetre ráhajtható. A néhány cm vastag laptopba mindent beleintegrálnak, a videokártyától

kezdve a hangkártyán át a hálózati kártyáig, de belezsugorítják a hangszórókat, USB portokat és egyéb kommunikációs lehetőségeket (IRDA, Bluetooth, WiFi) is. Gyakran rendelkeznek VGA (az újabbak DVI) kimenettel, ami kiváló pl. előadásoknál, hiszen az előadó a laptop videojelét a

projektorra küldheti. A többféle kártyaolvasó is szokásos felszerelés. A hordozható gépek érdekessége, hogy nemcsak könnyedén szállíthatók, de utazás közben, távol az elektromos hálózattól is üzemeltethetők akkumulátorról. 1,5-

2 óra akkumulátoros üzemidő új készülékeknél tipikusnak mondható. A mobilitást számos technológia támogatja, így pl. üresjáratban egyes alkatrészek kikapcsolnak/leállnak,

hogy ne fogyasszanak áramot. Az alkatrészek fogyasztása egyébként is alacsonyabb, mint az asztali számítógépeknél használt hardvereszközöké.

A modellnevek, illetve sorozatnevek és azok betűjelzései, számai behatárolják a készüléket (gyártófüggő jelölés).

Hordozható számítógépeket gyártó fontosabb vállalatok: Acer (Aspire, TravelMate), Advent, Alienware (Area 51m, Sentia, Aurora M), Apple Computer (MacBook, MacBook Pro), ASUS, Averatec, BenQ, Clevo, Compaq (EVO, Armada, LTE, Presario), CyberPower PCs, Dell (Inspiron, Latitude, Precision, XPS), ECS, Falcon Northwest (DR6800, TL2), Fujitsu Siemens (Amilo, FMV – BiBlo, Lifebook), Gateway, Gericom, HCL, Hewlett-Packard (HP Omnibook, HP Pavilion), Hyersonic, Hyundai, Lenovo, LG (XNOTE), LinuxCertified (Linux laptop), Medion, MSI, NEC (LaVie, VERSA), Packard Bell (EasyNote), Panasonic (Toughbook), Samsung (Sens), Seanix, Sharp (Mebius), Sony (VAIO, C Series), Toshiba (DynaBook, Equium, Portege, Tecra, Satellite, Qosmio, Libretto), Voodoo PC (Envy).

1.6. Tablet PC

A tablet PC-k olyan speciális hordozható számítógépek, amelyek érintőképernyővel vannak ellátva. Ennek megfelelően a teljesen kihajtható monitorra akár jegyzetelni is lehet. Némely tablet PC esetében nem építenek a gépbe billentyűzetet, így szövegbevitelre a nem igazán megbízható diktáláson és kézírásfelismerésen túl a képernyő-billentyűzet vagy egy külső USB-s billentyűzet használható. Többi tulajdonságát tekintve nagyjából megegyezik egy hagyományos notebookkal.

1.7. UMPC

A hordozható számítógépek egy speciális fajtája az UMPC (Ultra Mobile Personal Computer), amelyek méretüket és tömegüket tekintve a legkisebb teljesértékű számítógépek. Nagyjából egy A/5-ös lappal azonos méretűek, (pl. 240x130x30 mm) csak némileg vastagabbak és súlyuk sem haladja meg az 1 kg-ot. A tablet PC-khez hasonlóan többnyire nem rendelkeznek billentyűzettel, viszont a kijelzőjük érintőképernyős. A mai gépekbe számos extra szolgáltatás is beépítésre került a Wi-Fi-től a webkamerán és a GPS vevőn át az ujjlenyomatolvasókig. Az általában 800x480-as felbontású kijelző többnyire képes emulálni a nagyobb felbontásokat, így bár nem olyan élesen, de a kis monitoron megjeleníthetők a nagyobb felbontású programok képei is. Teljesítményük nagyjából az alsó-középkategóriás notebookokhoz mérhető.

1.8. Tenyérszámítógép (PDA)

A tenyérben elférő Personal Digital Assistant (PDA) eredetileg a hordozható „digitális jegyzetkönyv” szerepét töltötte be, de a teljesítmény növekedésével a lehetőségek köre kibővült. A kiváló számítási kapacitással jellemezhető készülék óra és naptár, de különféle általános programok futtatására is alkalmas (pl. játék). A modern PDA-val internetezni, elektronikus levelezést lebonyolítani, rádiózni is lehet. Fényképek, sőt videofelvételek rögzítésére és lejátszására képes változatok is léteznek. Egyre gyakrabban találkozunk PDA-mobiltelefonnal, amely lényegében egy olyan

PDA, amellyel mobiltelefonálni is lehet (pl. okostelefon*). Általában érintőképernyős, melyet egy műanyag tollal vezérelhetünk. A többféle kommunikációs csatorna valamelyikén átküldhetünk adatokat a számítógépre vagy fogadhatunk onnan. Ha egyes dokumentumokat mindkét készüléken szerkesztünk, akkor lehetőség van szinkronizálásra. Több PDA-ba GPS antenát is beépítenek, így a jobbnál jobb szoftvereknek köszönhetően ma már a PDA a legelterjedtebb navigációs eszköz.

Egy tipikus tenyérszámítógép 300-500 MHz-es processzorral, 128 MB ROM-mal, 64 MB RAM-mal, 65 ezer színárnyalatú érintőképernyővel, különféle kommunikációs lehetőségekkel (Bluetooth, Wi-Fi), memóriakártyás bővíthetőséggel készül. Az operációs rendszer lehet PalmOS, a Windows CE kernelen alapuló Windows Mobile (Pocket PC), RIM (Blackberry gépeken), az ingyenes Linux kernelt alapuló GPE, OPIE/Qtoria stb. Az okostelefonokon a Symbian OS (korábban EPOC) rendszerrel találkozhatunk (Ericsson, Panasonic, Nokia, Samsung, Siemens, Sony Ericsson készülékeken). A PDA-k tekintélyes része az ARM architektúra valamely variációját képviseli (Intel XScale védjeggyel), ami a RISC mikroprocesszor-családba tartozik (lásd később). Az asztali számítógépekhez képest gyengébb processzor és kevesebb memória miatt egyes programokat optimalizálnak PDA-ra (pl. Pocket MSN) vagy külön erre írják meg.

Ma már számos olyan készülékkel találkozunk, amely a három legfontosabb funkciót egyetlen eszközben egyesíti, így a mobiltelefont, a GPS navigációt és a PDA számítógépet. Ez persze nagyon hasznos lehet, hiszen már így is elárasztanak minket a különféle informatikai eszközök, illetve azok kiegészítői. A szinkronizálás itt is megoldható PC-ről, így az asztali gép Outlookjában beállított névjegykártyán lévő telefonszámra könnyedén küldhetünk SMS-t vagy beadva a navigációs programba, a telefon a célhelyre navigál minket.

Néhány fontosabb márka és modell: Alphasmart Dana, Amida, Apple Newton, BlackBerry, Dell Axim, Fujitsu Siemens Loox, GMate Yopy, HP iPAQ Pocket PC (eredetileg Compaq iPAQ), a High Tech Computer Corporation Windows Mobile sorozata, HP Jordana Pocket PC (az iPAQ lépett a helyébe), Mitac Mio, Palm Pilot, Psion, PocketMail, Tapwave Zodiac, Tungsten E2, LifeDrive, Treo és Zire, Sharp Wizard és Zaurus, Sony CLIÉ.

* Az okostelefonok és a PDA-k egyes képviselői közelednek egymáshoz, némelyikről nem is lehet kategorikusan kijelenteni, hogy tenyérszámítógép vagy mobiltelefon-e.

2. SZÁMÍTÓGÉPHÁZ

A számítógépház egyrészt esztétikai tényező, függ az alaplap fajtájától, de meghatározza azt is, hogy hány darab meghajtóegység (floppy, DVD-ROM stb.) építhető a gépbe. A különböző házak hátsó csatlakozóhelyei is eltérőek lehetnek. Manapság már csak ATX típusú házak kaphatók, ezek képesek a gép programból történő kikapcsolására.

2.1. Elterjedt számítógépházak

Egyik legelterjedtebb az ún. mini-torony típusú ház, amely álló felépítésű és nem túl nagy méretű. Általában két 5,25"-os és két 3,5"-os meghajtó-helyet tartalmaz. A midi-torony csak minimálisan tér el kisebb testvérétől és többnyire három 5,25"-os egység is elfér benne. A nagy torony házakat inkább az asztal mellé helyezve (komolyabb konfigurációk esetén) célszerű használni. A fekvő vagy baby házak különösen néhány éve voltak rendkívül népszerűek, de ma is találkozhatunk velük.

Gyakran a monitort szokták a fekvő ház tetején elhelyezni, így (a CRT-monitorok korában) sok helyet lehetett az asztalon megspórolni. A legnagyobb eltérés, hogy a torony házakban az alaplap függőleges, a fekvő házban vízszintes pozícióban van, így az illesztőkártyák helyzete a torony

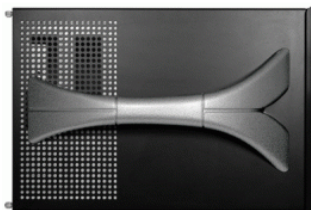
háznál vízszintes, a fekvőnél függőleges (mivel a kártyák merőlegesek az alaplapra.) A ház helyzete meghatározza a légcirkulációt is.

2.2. Speciális házak

A különleges igények kielégítésére készülnek speciális számítógépházak is. Ilyen többek között az ún. Barbone ház, ami az innovációt, a teljesítményt és a minőséget ötvözi az asztali számítógépeknél szokatlan hordozhatósággal. A barebone kifejezéssel elsősorban azokat az előre gyártott gépeket jellemezzük, amelyek a házon kívül az alaplapot esetleg néhány további alkatrészt is tartalmaznak.

A barebone rendszereken kívül természetesen számos speciális házzal is találkozhatunk. A hordozhatóságot elsősorban a ház tetején (illetve elején) található fogantyú, valamint a relatíve kis súly segíti elő (ami a néhány tizedmilliméter vastag alumínium kivitelnek köszönhető). Az ilyen ház kiváló választás játékkedvelőknek és moddereknek is. A ház oldalának egy része ugyanis gyakran áttetsző, a számítógép belseje pedig ki lehet világítva, hűtése a ventilátoroknak köszönhetően kitűnő. Egyes házakon egy 90 mm-es ventilátor van elől, amit hátul két db 60 mm-es egészít ki. A másik megoldás, hogy egyetlen, de nagyobb méretű ventilátort tesznek a ház hátoldalára (pl. 120 mm-est).

Gyakori az elülső részen a kéken világító hőmérséklet-kijelző, az USB, FireWire és vonalbemenet/kimenet kivezetése. A speciális házak tehát multimédiás célokra kiválóak, de léteznek kifejezetten videomagnó méretű és formájú multimédia PC házak is.

A ház tipikus mérete 240 x 280 x 350 (Apevia), 300 x 280 x 430 (Thermaltake), 217 x 265 x 390 (Silverstone) vagy 284 x 230 x 356 mm (SuperPower). Ebbe általában 2 db 5,25" külső, 1 db 3,5" külső és 2 db 3,5" belső (rejtett) meghajtó-hely fér el, vagyis többnyire 2-3 nyílás van az első oldalon (típustól függően). A szabványos ATX rendszer Micro ATX-es alaplapokat fogad.

2.3. Tápegység

Bár a számítógép különálló alkatrésze és önállóan is megvásárolható, az áramellátást biztosító tápegységet gyakran a számítógépházzal együtt árusítják. A számítógépes ház, a tápegység és az alaplap egymást meghatározó alkatrészek (az első kettőt talán ezért is kínálják sokszor együtt).

Azt, hogy milyen típusú tápegységre van szükségünk, elsősorban a számítógépbe építendő alkatrészek, meghajtók típusa és száma határozza meg. Ellentmondásos a W-ban kifejezett teljesítménye, mert a nagyobb érték több, nagyobb fogyasztású alkatrészt is elbír, de az egész számítógépes rendszerünk áramfelvétele is nagyobb lesz. Az általános célokra használatos számítógépes tápegységek 300 W körüli teljesítményűek. Speciális igények kielégítésére, elsősorban szerverekhez használatosak nagyobb teljesítményű változatok is.

A számítógépes tápegységek legnagyobb része az ATX-es alaplapokhoz használható. Szokásos helye a népszerű torony házak hátsó, felső részén található. A számítógép áramellátását a speciális, háromérintkezős csatlakozóhoz illeszthető tápkábel biztosítja. A tápegységek egy részén van azonban egy papás és egy mamás változat is. Az utóbbi használható a monitor tápellátásának biztosítására (ekkor elegendő egyetlen aljzat az egész géphez).

Egy jó tápegység többféle szabványnak is megfelel. Amelyik támogatja az ATX 1.3-at és 2.2-t, illetve az ATX 2.03 specifikációt, az általános célokra tökéletesen megfelel. A tápellátáson kívül lényegesek az egyéb szabványok és technológiák is, így az SLI, a CrossFire, a PCI Express, illetve a kétmagos processzorok támogatása (ezekről később részletesen is szó lesz).

A tápegység rendkívül fontos tulajdonsága, hogy milyen csatlakozókat kínál. Egy komolyabb tápegység csatlakozói: 1 db 20/24 érintkezős alap-

lapi, 1 db 4 érintkezős P4, 1 db 8 érintkezős P8, 2 db 6 érintkezős PCI Express, 3 db SATA, 5 db 4 érintkezős Molex, 3 db 4 érintkezős ventilátor-csatlakozó (Fan), 2 db 4 érintkezős FDD.

Európában tipikus feszültség a 230 V, a frekvencia 50/60 Hz. Egy nagyteljesítményű, 550 W-os tápegység áramerősségei: +5V – 30A, +3,3V – 25A, +12V1 – 17A, +12V2 – 18A, -12V – 0,8A, +5VSB – 2,5A. Teljes terhelésnél a hatékonyság 70% körüli.

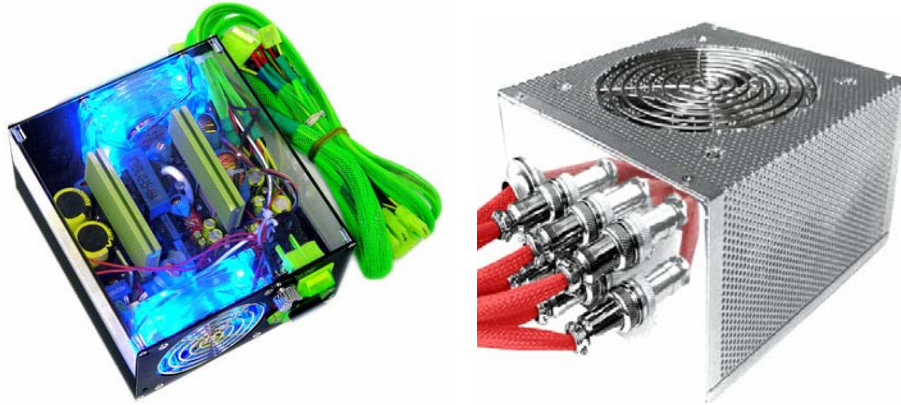
Szinte valamennyi tápegység rendelkezik egy nagyméretű hűtőventilátorral a hátoldalán (ez alól csak néhány speciális típus kivétel). A tápegység jellemezhető a zajával is, amit a ventilátor határoz meg.

ASPIRE ATX SWITCHING POWER SUPPLY		MODEL : ATX-A5500W 12V						
AC INPUT	115V/230V~ 10/5A 50-60Hz			FEATURE:				
DC OUTPUT	+3.3V	+5V	+12V	+5VSB	P/G	R/C	GND	+ FAN SPEED ADJUSTER FOR ULTRA SILENCE
	28A	30A	34A	0.3A	0.8A	2.0A	---	+ ALUMINUM COVER MAX COOLING
	Orange	Red	Yellow	White	Blue	Purple	Gray	+ TWO BLUE UV FAN W/ 4 BLUE LEDS
								+ SEE THROUGH POWER SUPPLY
								+ W/COLORFUL UV COMPONENTS
								+ +5V +3.3V COMBINED LOAD: 2000W
								+ +12V +5V +3.3V COMBINED LOAD: 800W
								+ TOTAL POWER 1000W
CAUTION		VORSICHT						
DO NOT REMOVE THIS COVER		DIESE WIKELPLATTE UNTER KEINEN UMSTÄNDEN ABNEHMEN!						
TRAINING SERVICE PERSONNEL ONLY		ZUGRIFF NUR FÜR BESONDERNS BERECHTIGTES TECHNISCHES PERSONAL						
NO USER SERVICEABLE COMPONENTS INSIDE		ES SIND KEINE VOM BENUTZER ZU BEWEGENDE BAUTEILE VORHANDEN						

Vannak speciális tápegységek is. Egyesek modularitásuknak köszönhetően maximálisan testreszabhatók, mások kiválók modding célra is, külön-

leges megjelenésüknek köszönhetően (pl. világítanak, színes kábeleket alkalmaznak stb.).

2.4. Szünetmentes tápegység (UPS)

Ha áramszünet esetén szeretnénk időt nyerni az adatok elmenéséhez és a gép szabályos kikapcsolásához, esetleg folyamatos működésre van igényünk, úgy az ún. szünetmentes tápegység (UPS) szükséges, amely egy esetleges áramkimaradás esetén bizonyos ideig még biztosítja, hogy a számítógép

ne álljon le azonnal. Az UPS-ek akkumulátorról tovább képesek táplálni a gépet, így biztosítva időt aktuális munkáink mentéséhez. A szünetmentes tápegységek általában fokozottabb védelmet nyújtanak a feszültségingadozások és az esetleges feszültségtüskék, illetve a túlfeszültségek ellen is. Számos UPS soros, vagy USB porton keresztül képes kommunikálni is a számítógéppel, így az operációs rendszer „tudhatja”, hogy mennyi időre elegendő még az UPS energiája, és így időben tud intézkedni a rendszer biztonságos leállításáról.

3. ELEKTRONIKUS ALKATRÉSZEK

Manapság a hardver kifejezés alatt a legtöbb esetben valamely (elsősorban IBM PC kompatibilis) személyi számítógép alkatrészeit, illetve perifériáit, esetleg egyéb informatikai eszközöket (pl. digitális fényképezőgép) értünk. A mai számítógépek szabad bővíthetősége miatt nem lehet egységes leírást adni a hardverről, de valamennyi gépnél jól elkülöníthető az ún. *alapgép*, ami nélkül az egész számítógép működésképtelen lenne: az alaplap, a processzor és a memória. Ezekhez azonban valamivel csatlakoztatni kell a különféle kártyákat és perifériákat. Erre hivatottak a különféle buszrendszerek. A lehetőségek körét, a teljesítményt nagyban befolyásolja a chipkészlet is. Az alapvető hardver-szoftver áthidalást megvalósító BIOS nélkül pedig a számítógép el sem tud indulni. Az egész számítógép (és a különféle perifériák) alapját az elektronikus alkatrészek jelentik. Ezekkel foglalkozunk most részletesebben.

3.1. Dióda

A dióda két kivezetéssel ellátott, p-n átmenetet tartalmazó félvezető áramköri elem. Használható egyenirányításra, rádióvevőkben demodulálásra. A félvezető kristályban az atomokkal egy p és egy n típusú réteget alakítanak ki. A szennyezések határa a p-n átmenet, ami – ideális esetben – az egyik irányba átengedi az áramot, a másik irányba nem.

Régebben a diódák helyett elektroncsövek voltak, ma viszont már félvezetőket (Si, Ge) használnak diódákhoz. Eredetileg egyenirányítónak hívták. A mai elnevezés William Henry Eccles-től származik. Görög eredetű, di + ode, jelentése kb. két út.

A mai szilárdtest diódák nyitóirányú karakterisztikáját az jellemzi, hogy a dióda p-n átmenete kis feszültségen az áramot akadályozza (diffúziós hatás). A nyitóirányú feszült-

